

—
Dünya
Edebiyatı
Roman
—

—
Çeviren:
Suna
Güler
—

Kedi Gözü

MARGARET
ATWOOD

100
Cumhuriyetimiz
100 Yaşında

Margaret Atwood, Kanadalı şair, yazar, eleştirmen, denemeci, feminist ve çevre aktivisti.

Özellikle “ütopya” ve “distopya” kavramlarını birleştirerek “üstopya” adını verdiği kendine özgü bilimkurgu türündeki romanlarıyla tanındı. *Kör Suikastçı* (Man Booker Ödülü), *Tufan Zamanı*, *Antilop ve Flurya*, *Damızlık Kızın Öyküsü*, *Nam-ı Diğer Grace*, *Cadı Tohumu*, *Kalp Gidince*, *DelliÂddem*, *Evlenilecek Kadın* ve *Âdem'den Önceki Yaşam* gibi romanları Türkçede de yayımlandı.

Atwood, 2017'de Alman Kitap Basım ve Yayıncıları Derneği Borsa Birliği tarafından verilen Barış Ödülü'ne layık görüldü.

Atwood, *Damızlık Kızın Öyküsü*'nün devamı niteliğindeki *Ahitler*'le 2019 Booker Ödülü'nü aldı ve bu ödülü ikinci kez kazanan dördüncü yazar oldu.

DOĐAN KİTAP TARAFINDAN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Kör Suikastçı
Damızlık Kızın Öyküsü
Cadı Tohumu
Nam-ı Diğer Grace
Kalp Gidince
Evlenecek Kadın
Ahitler
Ölülerle Uzlaşmak
Âdem'den Önceki Yaşam

Antilop ve Flurya (DelliÂddem Üçlemesi 1)
Tufan Zamanı (DelliÂddem Üçlemesi 2)
DelliÂddem (DelliÂddem Üçlemesi 3)

KEDİ GÖZÜ

Orijinal adı: Cat's Eye

@ 1979, Q. W. Toad Limited

Yazan: Margaret Atwood

İngilizce aslından çeviren: Suna Güler

Yayına hazırlayan: Aslı Güneş

Yayın hakları: © 2023 Dođan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. Baskı: AFA Yayınları, 1992

Dođan Kitap'ta 1. baskı / Eylül 2023 / ISBN 978-625-6843-73-8

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Geray Gençer

Sayfa uygulama: Yiđit Berker

Baskı: Yıkılmazlar Basın Yayın Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.

15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B Güneşli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 45464

Dođan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Kedi Gözü

Margaret Atwood

Çeviren: Suna Güler

BU KİTAP S'YE İTHAF EDİLMİŞTİR.

Tukanalar kafasını kestiğinde, yaşlı kadın kendi kanını
avuçlarında topladı ve güneşe doğru savurdu.
“Benim ruhum da sana girsin!” diye haykırdı.
O günden beri her kim cana kıyarsa,
istemeden, bilmeden, kurbanın ruhunu
kendi bedenine alır.

Eduardo Galeano, *Ateşi Anımsama: Oluş*

Neden geleceği değil de geçmişi anımsarız?

Stephen W. Hawking, *Zamanın Kısa Tarihçesi*

I

Çelik Ciğer

1

Zaman bir çizgi değil, uzayın boyutları gibi bir boyuttur. Uzayı eğip bükebilirseniz, zamanı da bükebilirsiniz. Yeterince bilir ve ışıktan hızlı devinebilirseniz, zamanın içinde geriye doğru yol alabilir ve aynı anda iki yerde birden olabilirsiniz.

Bunları bana ağabeyim Stephen söyledi. Evde çalışmak üzere sırtına sökülük kazağını geçirmiş, kan beynine gidip beslesin diye uzun süre başı üzerinde durmuştu. Onun ne demek istediğini anlamamıştım. Ama belki de o iyi açıklayamamıştı. Stephen daha o zamandan sözcüklerin belirsizliğinden kaçmaya başlamıştı.

Yine de o günden sonra zamanı biçimi olan bir şey gibi düşünmeye başladım. Gözle görebileceğiniz bir şeydi zaman; üst üste konmuş bir seri saydam slayt gibi bir şey. Zamana bakarken geriye doğru değil, aşağıya, içeriye doğru bakarsınız; tıpkı suya bakar gibi. Kimi vakit yüzeye bir şey çıkar, kimi vakit hiçbir şey çıkmaz. Ama hiçbir şey yitip gitmez.

2

“Stephen zaman bir çizgi değildir diyor” dedim. Cordelia gözlerini devirdi. Böyle yapacağını biliyordum zaten.

“Ne yani?” dedi. Bu yanıt ikimizi de hoşnut etti. Zamanın yapısını da, kendisi sanki daha büyükmüş gibi bize “çoluk çocuk” diyen Stephen’i de yerli yerine oturtuyordu

Kışın her cumartesi yaptığımız gibi, Cordelia ile birlikte tramvayla kentin merkezine doğru gidiyoruz. Tramvayın içi bunaltıcı; iki kez solunmuş havayla, yün kokusuyla dolu. Cordelia umursamaz bir tavırla oturuyor; arada bir dirseğiyle beni dürtüyor; maden gibi donuk donuk ışıldayan kurşunimsi yeşil gözlerini dikip başkalarına boş boş bakıyor. Gözünü dikip bakmakta onun üstüne yoktur. Doğrusu ben de onun kadar usta sayılırım bu konuda. Kimse bizi etkileyemez, parıltılar saçıyoruz, on üç yaşındayız.

Sırtımızda beli kuşakla sıkılmış uzun yün mantolar var. Film yıldızlarına benzemek için yakalarımızı yukarı kaldırmışız. Ayaklarımızda konçları aşağı kıvrılmış lastik çizmeler, erkek çorapları. Annelerimizin bizi takmaya zorladığı ama onlar bizi gözden kaybeder kaybetmez hemen çıkardığımız eşarpları ceplerimize tıktırmışız. Başa örtülecek nesnelere küçümsüyoruz. Ağızlarımız sert, kalem kırmızısı, tırnak gibi parlak. Arkadaş olduğumuzu sanıyoruz.

Tramvay yaşlı hanımlarla dolu ya da biz onların yaşlı olduklarını düşünüyoruz. Her türlü var. Kimisi derli toplu, saygın giyimli. Sırtlarında Harris’ten alınma tüvit mantolar, ellerinde ona uygun renkte eldivenler, başlarında bir yanına küçük, oynak bir kuş tüyü iştirilmiş derli toplu şapkalar. Kimisi ise daha yoksul ve yabancı görünümlü. Koyu renk atkılarını başlarına, omuzlarına sıkıca dolamışlar.

Ağızları sınıksız kenetlenmiş, elleri kolları çiçekli kâğıttan alışveriş torbalarıyla dolu, şişkin, tınaz kadınlar da var. Bunları indirimli satışlardan almış olsalar gerek. Cordelia ucuz kumaşı bakışta anlar. “Gabardin” der. “Beş para etmez!”

Bir de kendini bırakmamışlar var; hâlâ göz kamaştırıcı bir etki yapmaya çabalayanlar. Sayıları çok değil ama hemen göze çarpıyorlar. Sırtlarında al ya da mor giysiler, kulaklarında sallantılı küpeler, başlarında sahne kostümlerini anımsatan tuhaf tuhaf şapkalar. Etek-

lerinin ucundan kombinezonları görünüyor; alışılmadık, imalı kombinezonlar. Beyazdan başka her renk imalıdır. Saçları saman sarısına ya da süt mavisine, hatta kâğıt gibi tenleriyle daha da irkiltici olan bir renge, donuk eski –kürk– manto karasına boyanmış. Boyalı dudakları ağızlarından dışarıya taşmış, rujları pürtük pürtük. Gerçek gözlerinin çevresine kalemle titrek, eğri büğrü bir çerçeve çizilmiş. İşte kendi kendine konuşanların çoğu bunlardır. Şarkı söyler gibi boyuna aynı kelimeyi mırıldanan biri var örneğin. Bir başkası da şemsiyesiyle bacaklarımızı dürtükleyerek, “Çıplak, çıplak” diye söylenir durur.

En sevdiğimiz tür işte bunlar. Kendilerine özgü bir zarafetleri, icat güçleri var. Başkalarının ne düşündüğüne aldırış etmezler. Kaçıp kurtulmayı başarmışlar ama neden kaçtıkları bizce pek açık seçik değil. Bize kalırsa o acayip, biçimsiz giysileri, o sözlü tikleri kendileri seçmişler. Vakti gelince elbet biz de seçmekte özgür olacağız.

Cordelia, “İşte ben de böyle olacağım” diyor. “Yalnız benim kesik kesik havlayan bir Pekin köpeğim olacak, çoluk çocuğu bahçemden kovalayacak. Bir de sopam olacak.”

“Ben de evcil bir iguana alacağım” diyorum. “Ve kiraz kırmızısından başka renk giymeyeceğim.” Bu, kiraz kırmızısı lafını yeni öğrendim.

Şimdi düşünüyorum da belki de neye benzediklerini göremiyorlardı bu kadıncağızlar? Belki bu kadar basitti. Bu derdi ben kendim de çekiyorum şimdi: Aynaya çok yaklaşınca gözüm bulanıklaşıyor, uzaklaşınca da ayrıntıları göremez oluyorum. Kendime ne tür suratlar yarattığımı, yüzüme ne çeşit modern sanat yapıtları çizdiğimi kim bilebilir ki? Mesafeyi ayarlamayı becersem bile değişik yüzler çıkıyor ortaya. Değişkenim. Bazı günler enikonu yıpranmış bir otuz beşlik, bazı günlerse canlı, neşeli bir ellilik gibi görünüyorum. Her şey o denli ışığa ve insanın gözünü nasıl kasıp baktığına bağlı ki!

Pembe lokantalarda yemek yemeyi yeğliyorum. Cilt için bunlar daha iyi. Sarı lokantalar insanı sarı gösteriyor. Buna epey kafa yoruyorum. Dış görünüş baş belası haline geliyor. Kadınların, sonunda

neden her şeyden vazgeçtiklerini anlıyorum. Ama ben daha hazır değilim buna.

Son günlerde kendimi yüksek sesle mırıldanırken ya da ağzım hafifçe açık, biraz da sulanmış –ama birazcık– yakalıyorum. Bıçak kemiğe dayandı mı yoksa? Ya da duvardaki, sonradan giderek açılacak çatlak mı bu? Evet, açılacak ama nereye? Parıltılı eksantrikliğin ya da deliliğin hangi yaygın görüntüsüne?

Bunu söyleyebileceğim hiç kimse yok. Cordelia’dan başka. Ama hangi Cordelia? Hayalimdeki Cordelia mı hani şu çizmelerinin konçlarını aşıya kıvıran, yakasını kaldıran mı? Yoksa ondan önceki ya da sonraki mi? Hiç kimsenin hiçbir zaman tek bir kişiliği yoktur.

Cordelia ile yeniden karşılaşacak olsam, ona kendim hakkında ne derdim acaba? Gerçeği mi söyledim, yoksa kendimi olduğumdan daha iyi gösterecek bir şey mi?

Büyük olasılıkla kendimi olduğumdan iyi göstermeye çabalarım. Buna hâlâ gereksinim duyuyorum.

Onu uzun süredir görmedim. Görmeyi ummuyorum da zaten. Ama şimdi buraya geri döndüğüm için, hemen her sokak başında onu görür gibi oluyorum; bir köşeyi dönerken, bir kapıdan içeri girerken. Söylemek gereksiz, ona ait sandığım parçalar –bir omuz, bej, deve tüyü, bir yüzün yarası, bir bacağı arkası– tamamı görününce Cordelia olmayan kadınlara ait.

Onun şimdi neye benzediğini düşünemiyorum bile. Şişmanlamış mı, göğüsleri sarkmış mı, ağzının köşelerinde küçük, akçıl tüyler çıkmış mı? Sanmam: Cımbızla alırdı onları. Çerçevesi moda-ya uygun gözlükler takıyor mu, gözkapaklarını çekti mi, cildi buruştu mu ya da lekелendi mi? Bütün bunlar olabilir. Her ikimiz de o yaş sınırına, parlak gün ışığından kaçınılırsa böyle hilelerin işe yarayacağına hâlâ inanılan o tampon bölgeye ulaştık.

Cordelia’yı gözlerinin altındaki giderek büyüyen torbacıkları, yakından bakılınca gevşemiş, kırışmış cildini incelerken düşünüyorum. İcini çekiyor, krem sürüyor, pat pat vurarak kremi cildine yediriyor. Sürdüğü krem doğru türdendir. Cordelia hangi kremi

kullanması gerektiğini bilir. Tıpkı benim ellerim gibi hafifçe kuruyup büzülmüş, birazcık biçimsizleşmiş olan ellerini yokluyor. Yıpranma başlamış, ağız kuruması da. Çenenin altından doğru boyun derisinin sarmaya başladığı metro pencerelerinin koyu renk camlarında görülebiliyor. Çok yakından bakmadıkça bütün bunları henüz hiç kimse fark etmiyor. Ama Cordelia ile benim yakından bakma huyumuz vardır.

Cordelia banyo havlusunu elinden bırakıyor. Yeşil bir havlu bu, dingin deniz yeşili; gözlerinin rengine uysun diye. Omzunun üzerinden aynaya bakıyor, belindeki kat kat kıvrımları, sarkık kalçalarını, kuru, çalı gibi saçlarını görüyor. Onu mayo giymiş haliyle düşünüyorum, yine deniz yeşili bir mayo. Bir spor salonunda vücudunu çalıştırıyor, domuz gibi terliyor. Bütün bunlar hakkında ne derdi, biliyorum. Ablalarının kullanıp küçük bir kavanoz içinde sakladıkları kılı ağdayı bulduğumuzda hem sevinçten hem de tiksintiden nasıl da katıla katıla gülmüştük. Bedenin kaba sabalıkları oldum olası ilgisini çekmiştir Cordelia'nın.

Onun haberi olmadan karşılaştığımızı düşünüyorum. Yıpranmış bir manto, el örgüsü bir şapka giymiş; nesi var nesi yoksa içine doldurduğu iki plastik çantasıyla, kendi kendine söylenerek kaldırımın kenarında oturuyor. *Cordelia! Tanımadın mı beni?* diyorum. Tanıyor tanmasına ama tanımazdan geliyor. Ayağa kalkıyor, şişmiş ayaklarını sürüyerek uzaklaşıyor. Lastik çizmelerindeki deliklerden eski çorapları gözüküyor. Dönüp omzunun üzerinden bakıyor.

Bunda insanı memnun eden bir şey var; kendinden kötü durumdakileri görmekten duyulan bir memnunluk. Daha iyi görebilmek için bir pencereden ya da balkondan seyrediyorum onu. Tam altımdaki yaya kaldırımında adamın biri Cordelia'yı kovalıyor. Derken ona yetişiyor ve kaburga kemiğine bir yumruk atıyor –yüzünü göremiyorum– onu yere yıkıyor. Ama daha ileri gidemiyorum.

İyisi mi bir oksijen çadırına çevirelim düğmeyi. Cordelia bilinçsiz. Ancak iş işten geçtikten sonra beni hastanedeki yatağının başına çağırdılar. Bir vazoda solup giden çiçekler var, iç bayıltıcı bir

koku yayıyorlar. Cordelia'nın kollarına, burnuna tüpler takılmış. Son, ölümcül solumanın sesi duyuluyor. Elini tutuyorum. Yüzü şiş, bembeyaz; henüz fırına konmamış kurabiyelere benziyor. Kapalı gözlerinin altında sarımtırak halkalar göze çarpıyor. Gözkapakları oynamıyor ama sanki parmaklarında hafif bir seğirme var; yoksa bana mı öyle geliyor? Orada öyle oturuyorum ve kollarındaki tüpleri, duvardaki fişi çekip çıkarıvermeli mi diye düşünüyorum. Doktorlar beyinde hiç faaliyet yok diyorlar. Ağlıyor muyum yoksa? Peki, ya kim çağırttı beni buraya?

Daha da iyisi: Çelik bir ciğer. Ömrümde hiç çelik ciğer görmedim ama, çocuk felci yaygınken gazetelerde çelik ciğer içindeki çocukların resimlerini görmüştüm. Çelik ciğer bir silindirdi, maddeden yapılmış dev bir sucuğu andırıyordu; bir ucundan bir kafa çıkıyordu, nedense her zaman bir kız çocuğunun kafası. Saçları yastığa yayılmış, gözleri iri iri, geceye özgü. Bu resimler büyülüydü beni. İnce buza basıp düşen, boğulan çocuklardan da demiryolu raylarında oynarken trenin altında kalıp kollarını, bacaklarını yitiren çocuklardan da daha ilginç buluyordum onları. İnsan nereden, nasıl kaptığını bilmeden çocuk felcine yakalanabilir ve ne olduğunu anlayamadan kendisini bir çelik ciğerin içinde bulabilirdi. Solumduğunuz havadan, yediğiniz bir yiyecekten ya da elden ele geçen pis paralardan alabilirdiniz mikrobu. Hastalığı nereden kaptığınızı hiçbir zaman bilemezsiniz.

Çelik ciğerler korkuturdu bizi. Yapmak istediğimiz halde yapmadığımız şeylerin nedeni de onlardı. Yazın herkesin girdiği yüzme havuzlarına ya da kalabalığa giremezdik. *Ömrüniün geri kalanını çelik bir ciğer içinde mi geçirmek istiyorsun yoksa?* derlerdi bize. Saçma bir soru. Yine de benim için böylesi bir yaşamın, süredurumu ve uyardığı merhamet açısından, kendine özgü gizli bir çekiciliği vardı

Evet, Cordelia çelik ciğerde, ona zorla soluk aldırıyorlar; akordeon çalar gibi. Cordelia'nın çevresinden mekanik bir hırıltı yayılıyor. Bilinci yerinde ama ne konuşabiliyor ne de hareket edebiliyor. Odaya giriyorum, konuşuyorum, hareket ediyorum. Göz göze geliyoruz.

Cordelia bir yerde yaşıyor olmalı. Bir iki kilometre uzağımda, hatta belki bir blok ötemde oturuyor olabilir. Ama sokakta giderken kazayla ona çarpısam ya da örneğın metroda karşımda oturuyor ya da platformda reklamları okuyarak treni bekliyor olsa, ne yapardım, bilemiyorum. Yan yana durur, çubuk biçiminde bir çikolatanın çevresinden uzanan o koskoca, geniş, kıpkırmızı ağza bakardık. Ben dönüp, *Cordelia, benim, Elaine* derdim. Yapmacık, teatral bir çığılık atarak arkasına mı dönerdi acaba? Yoksa tanımazdan mı gelirdi beni?

Ya da hazır fırsat elime geçmişken, ben mi onu tanımazdan gelirdim? Yoksa hiçbir şey söylemeden koşup ona sarılır mıydım? Ya da omuzlarından tutup onu alabildiğine sarsalar mıydım?

Galiba saatlerdir yürüyorum. Tepeden inip kentin merkezine doğru ilerliyorum. Artık tramvay işlemiyor orada. Vakit akşam. O kurşuni suluboya renkleri egemen kente; sıvılaşımış toz gibi. Güzün kent hep böyle olur. Ne olursa olsun, hava hâlâ o bildiğimiz hava.

Her zaman tramvaydan indiğimiz yere ulaştım şimdi. Ocak ayından kalma sulu çamurların kaldırım kıyısında oluşturduğu tepeciklere basa basa, basık damlı, derme çatma binaların arasında kalan gölden doğru esen keskin rüzgâra doğru ilerliyorum. Ne var ki kentin bu kesimi artık basık da, derme çatma da, eski soylu da değil. Neon tüpleri, el yazısı bir yazıt gibi, restore edilmiş tuğla cepheleri çepeçevre kuşatarak süslüyor. Dünyanın parası. Ötede, daha ileride muazzam büyüklükte dikdörtgen yapılar yükseliyor. Hepsi camdan yapılmış, aydınlatılmış. Soğuk ışıktan yapılmış koca koca mezar taşlarına benziyorlar. Donmuş servet.

Doğrusu, bu yüksek yapılara pek bakmıyorum. Yanımdan gelip geçen insanlara da pek baktığım yok. Moda giysileri, ithal malı eşyaları, elle işlenmiş derileri, süetleri içinde geçip gidiyorlar. Dikkatle yere, kaldırıma bakıyorum.

Boğazım sıkışıyor, çenem boyunca bir sızı duyuyorum. Yine parmaklarımı kemirmeye başladım. Kanıyor, anımsadığım bir tat bu. Ucuz çiklet, kırmızı meyankökü, ısırılmış saç, kirli buz tadı.

II

Yaldız Kâğıdı

3

Yerde yatıyorum, kuş tüyü yorganla kaplanmış bir Japon şiltesi üzerinde. Japon şiltesi ve kuş tüyü yorgan: İşte buralara kadar geldik. Merak ediyorum doğrusu, acaba Stephen Japon şiltesinin ya da kuş tüyü yorganın ne olduğunu anlayabildi mi? Pek sanmam. Ona *Japon şiltesi* dersanız, büyük olasılıkla duymamış gibi ya da kafanızda bir bozukluk varmış gibi size bakardı. Stephen Japon şiltesi boyutları içinde yaşamıyordu

Daha Japon şilteleri, kuş tüyü yorganlar yokken, bir külah dondurmanın fiyatı beş sentti. Şimdiyse, eğer talihliyseniz, bir dolar. Üstelik eskisi kadar büyük de değil. O zamanla şimdi arasındaki ana fark bu işte: Doksan beş sent.

Ömrümün ortalarındaım. Bunu bir yer, bir mekân gibi düşünüyorum; bir ırmağın ortası, bir köprünün ortası gibi bir şey. Yarı önümde uzanıyor, yarı arkamda kalmış. Şimdiye dek bir birikimim –malım mülküm, sorumluluklarım, başarılarım, deneyimlerim, bilgeliğim– olması gerekirdi. Evet, varlıklı bir insan olmam gerekirdi.

Ne var ki buraya döndüm döneli kendimi ağırlaştırmış değil, hafiflemiş hissediyorum; sanki madde kaybediyorum, dökülüyorum, moleküllerimi yitiriyorum, kemiklerimden kalsiyum eksiliyorum,

kanımdan hücreler kopup gidiyor. Küçülüyorum, büzülüyorum adeta; soğuk havayla, ağır ağır yağan karla dolmuş gibi.

Bütün bu hafifliğe karşın havalanıp yükselmiyorum. Tersine, aşağıya doğru iniyorum; daha doğrusu aşağıya, bu kentin katmanlarının içine doğru çekiliyorum.

Gerçek şu ki bu kentten nefret ediyorum. Hem de o denli uzun zamandan beri nefret ediyorum ki bu kente karşı hiç başka türlü bir duygu besledim mi, anımsamıyorum bile.

Bir zamanlar buranın ne kadar sıkıcı olduğunu söylemek moda olmuştu. Birincilik ödülü Toronto'da bir hafta, ikincilik ödülü Toronto'da iki hafta, Güzel Toronto, Mavi Toronto, pazar günleri şarap bulamadığınız Toronto. Burada oturan herkes "taşra", "kendinden hoşnut", "sıkıcı" sözcüklerini kullanmıştır bu kent için. Bu sözcükleri söylerseniz, kentin bu tatsız özelliklerini bildiğinizi ama kendinizin bunlara katılmadığınızı göstermiş olursunuz.

Şimdi sıra kentin ne kadar değişmiş olduğunu söylemenize geldi. *Dünya kenti*: Bugünlerde dergilerde sık sık kullanılan bir deyim. Bütün o etnik lokantalar, tiyatrolar, sonra butikler. Burası sözüm ona çöpsüz, itsiz kopuksuz New York'muş. Toronto'da oturanlar eskiden hafta sonlarında Buffalo'ya giderlerdi. Erkekler revü kızlarını seyretmek için şovlara doluşur, akşamüstü bira içerlerdi. Kadınlarsa dükkânlara koşarlardı. Toronto'ya itilip kakılmış, ayaklar altında çiğnenmiş, üzerlerine işenmiş ve gümrükten kaçırmak için sırtlarına üst üste giysiler giymiş olarak dönerlerdi. Şimdiyse hafta sonu trafiği tam tersine döndü.

Söylenenlerin hiçbirine inanmadım; kenti ne sıkıcı buldum ne de dünya çapında. Toronto benim için hiçbir zaman sıkıcı olmadı. Böylesi bir sefaleti, böylesi bir büyüleyiciliği anlatmak için sıkıcı kelimesini kullanamazsınız.

Kentin değiştiğine de inanmıyorum. Dün taksiiyle havaalanından gelirken, baktım kent yine aynı kent. Bir zamanların basık, derli toplu çiftliklerinin yerine, basık, derli toplu fabrikalar, ambarlar

yapılmış. Sonra Avrupai tenteleri, kaldırım taşlarıyla kentin ortasından geçtik. Gelişmenin, zenginliğin, gereksiz gösterişin altında kalın kırmızı tuğladan, önü sütunlu, sundurmalı evleriyle, tetikte, her şeyi gözleyen ince hesapçı pencereleriyle yine eski kent vardı. Kötücül, kısıkanç, kinci, amansız.

Bu kentle ilgili düşlerimde hep kaybolup giderim.

Bütün bunların dışında elbet benim de gerçek bir yaşamım var. Kimi vakit buna inanmakta zorluk çekiyorum; çünkü bu bağdaşabileceğim bir yaşam olmadığı gibi, hak ettiğim bir yaşam da değil. Başka bir inancım da başa baş gidiyor bu: Benim yaşımdaki başka herkes yetişkin, oysa ben yalnızca kılık değiştirmiş gibiyim.

İngiliz Kolombiya’ında perdeleri, önünde çimenlik alanı olan bir evde oturuyorum. Boğulmadan ulaşamayacağım kadar uzak Toronto’dan. Oradaki görünümün gerçek dışılığı beni yüreklendiriyor: Kutlama kartlarına özgü dağlar, bin dokuz yüz otuzlarda Yedi Cüceler tarafından yapılmışa benzeyen kulübe evcikler, bir sümüklüböceğin olması gerektiğinden çok daha büyük, dev sümüklüböcekler. Yağmur bile ciddiye alınamayacak kadar bol burada; özentisi sanki. Sanırım, bütün bunlar bu kentte doğup büyümüş insanlar için de benim için olduğu kadar gerçek ve bunaltıcıdır. Ama havanın iyi olduğu günlerde insan hâlâ kaçamak yaptığını, tatilde olduğunu sanıyor.

Bir kocam var –ilk kocam değil– adı Ben. Tanrı’ya şükür, sanatçı manatçı değil. Seyahat acentesi işletiyor, özellikle de Meksika’yla iş yapıyor. Öbür iyi nitelikleri arasında Yucatan’a ucuz bilet vermek de var. Bu yolculuğa işlerinin yoğunluğu yüzünden benimle çıkamadı: Noel’den önceki aylar seyahat şirketleri için ana baba günü olur.

İki de yetişkin kızım var. Adları Sarah ve Anne; iyi, akıllı uslu adlar. Biri çok yakında doktor çıkacak, öbürüyse muhasebeci. Bunlar akli başında seçimler. Ben akli başında seçimlere inanırım; kendi seçimlerimden öylesine farklı ki! Ayrıca çocuklara akla uygun adlar koymak gerektiğine de inanırım. Çünkü bakın işte ne oldu Cordelia’ya!

Gerçek yaşamımın yanı sıra bir de meslek yaşamım var ki tam gerçek diye tanımlanamaz pek. Ressamım ben. Bir kabadayılık anında bunu pasaportuma bile yazdırdım. Çünkü öbür seçenek *ev kadını*'ydi. Buysa benim asla beceremeyeceğim bir şey. Saygın insanlar ressam olmaz. Ancak abartılı, gösterişçi, teatral insanlar ressam olabilir. *Sanatçı* sözcüğü beni utandırıyor, *ressam*'ı yeğliyorum, çünkü daha geçerli bir iş gibi görünüyor. Sanatçı bayağı, zevksiz, tembel biridir; bu ülkedeki insanların çoğu size böyle diyecektir. Ressam olduğunuzu söylerseniz de tuhaf tuhaf bakarlar size; ama doğal yaşamla ilgili resimler yapar ya da resimden büyük paralar kazanırsanız, o başka elbet. Yine de çoğu zaman ressamlığımınla övünüyorum ve ucuz kurtulduğumu düşünüyorum.

Burada, bu Japon şiltesinin üzerinde, şu kuş tüyü yorganın altında olmamın nedeni de yine mesleğim. Bir retrospektif¹ düzenlediler benim için. İlk kez oluyor bu. Galerinin adı Sub-Versions. Bu denli moda olmadan önce pek hoşuma giden sözcüklerden biriydi bu. Bu retrospektiften memnuniyet duymam gerekirdi ama duygularım karmaşık. Böyle bir şeyi hak edecek kadar yaşlı olduğumu da, yeterince tanınmış olduğumu da kabullenmekten hoşlanmıyorum; sergi bir grup kadının yönettiği farklı bir galeride açılmış olsa bile. Bence uygunsuz bir şey bu, uğursuz da. Önce retrospektif, sonra morgu boylarsın. Öte yandan, hoşuma gitmiyor da değil, çünkü Ontario'daki Sanat Galerisi böyle bir şey yapmayı akıl etmedi. Onların merakı ölümlere, ölmüş yabancı adamlara.

Kuş tüyü yorgan ilk kocam Jon'a ait bir stüdyoda. Evi başka bir yerde olduğu halde buraya bir kuş tüyü yorgan koymuş olması bana ilginç geliyor. Şu ana dek gidip Jon'ın ilaç dolabına bakmamak, orada toka, firkete, kadın deodorantı aramamak için kendimi güç tuttum. Eskiden çok yapardım bunu. Ama artık ilgilendirmiyor beni, firketeleri onun o demir zırh kuşanmış yeni karısına bırakabilirim.

1. Sanatçının yaşamı boyunca yaptığı eserleri kapsayan sergi (ç.n).

“Kötüysen
kadın
ressamsın.
Yoksa
yalnızca
ressamsın.”

Elaine Risley, retrospektif sergisinin açılışı için gittiği Toronto’da geçmişle yüz yüze geliyor. Acılarından güç devşirdiği geçmiş karşısında şimdi: Okulda ona nasıl olması gerektiğini söyleyen kız arkadaşlarının zorbalığı, güzel, kusursuz ve hanım hanımcık olmayı öğreten kadın dergileri, ona hep sınırları gösteren ailesi... Oysa Elaine ressam olmak, dünyayı anlamlandırmak istiyor. Fırçasıyla kadınlar için çizilen bütün sınırları bozmak istiyor. Ona yapamayacağını söyleyen dünyayı karşısına almak, aşkı da bedenini de deneyip yanılarak, acı çekerek keşfetmek istiyor.

Margaret Atwood, *Kedi Gözü*’nde SANATÇININ GENÇ BİR KADIN OLARAK PORTRESİ’ni olağanüstü bir derinlikte çiziyor.

